

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасний стан і перспективи розвитку органічного агровиробництва. Досліджено канали збуту та визначено середнього споживача органічної продукції. Доведено ефективність органічного напрямку ведення сільськогосподарського виробництва в Україні.

В Україні виробництво органічної продукції розпочалося в кінці 90-х років ХХ ст. Великі міжнародні трейдерські організації сертифікували зацікавлені в органічному виробництві господарства та здійснювали експорт виробленої у них продукції. Вся органічна продукція, вироблена в українських сільськогосподарських підприємствах, продавалась за звичайними цінами і вивозилась за кордон, де маркувалась і реалізовувалась за вищими цінами. Український виробник отримував за це лиш незначні фінансові інвестиції на підтримання рівня господарювання.

Поки-що в Україні не існує офіційної статистики з органічного виробництва. Всі дані, якими оперують науковці, беруться з іноземних джерел, сертифікаційних органів, самостійно проведених досліджень.

На початок 2011 р. в Україні функціонувало близько 140 органічних сертифікованих господарств [3]. Площа сільськогосподарських угідь зайнятих під органічним виробництвом у порівнянні з 2000 р. збільшилась майже вдвічі й становила 290 тис. га, а кількість органічних господарств за цей час зросла майже в п'ять раз. Водночас середня площа органічного сільськогосподарського підприємства зменшилась на 40 % і становила 2,1 тис. га (рис. 1).

Для визначення перспектив розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні методом екстраполяції було розроблено прогноз. На основі аналізу розрахунків встановлено, що площа сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у 2015 році має становити 325,1 тис. га й перевищувати цей показник на кінець 2010 р. на 12 %. За нашими розрахунками, кількість сертифікованих органічних підприємств становитиме 218 од., що на 55,7 % більше ніж у 2010 р. (рис. 2).

У 2000 році органічним сільськогосподарським виробництвом займалися в основному великі за розміром господарства, середня площа яких становила 5,3 тис. га. Аналіз даних *Organic-world* та розробле-

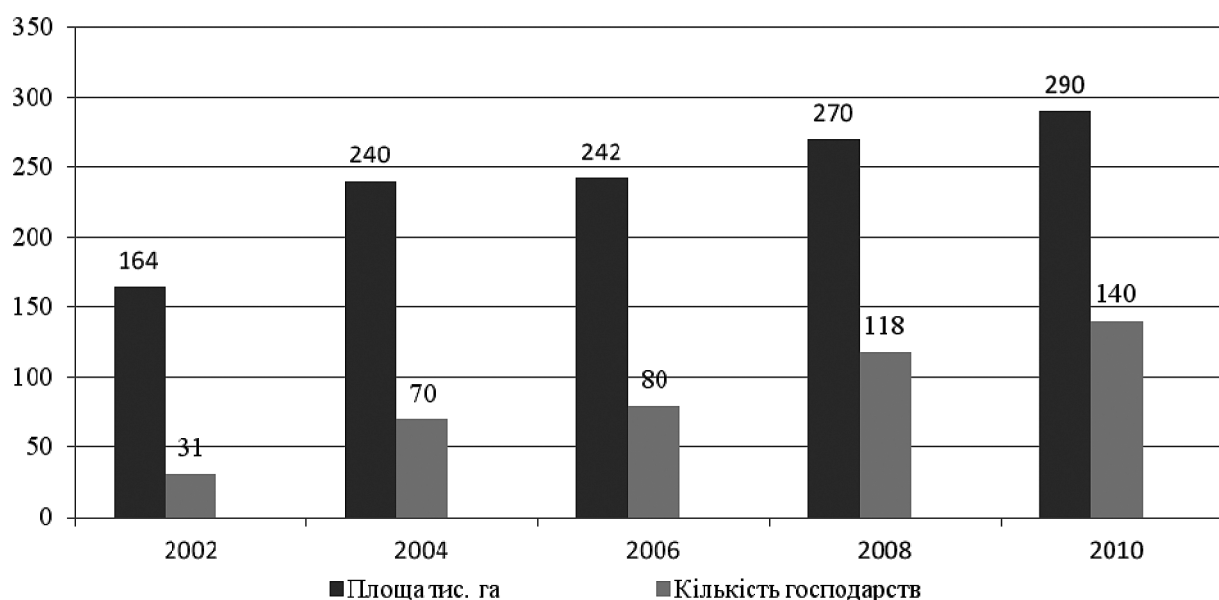

Рис. 1. Динаміка стану органічного виробництва в Україні

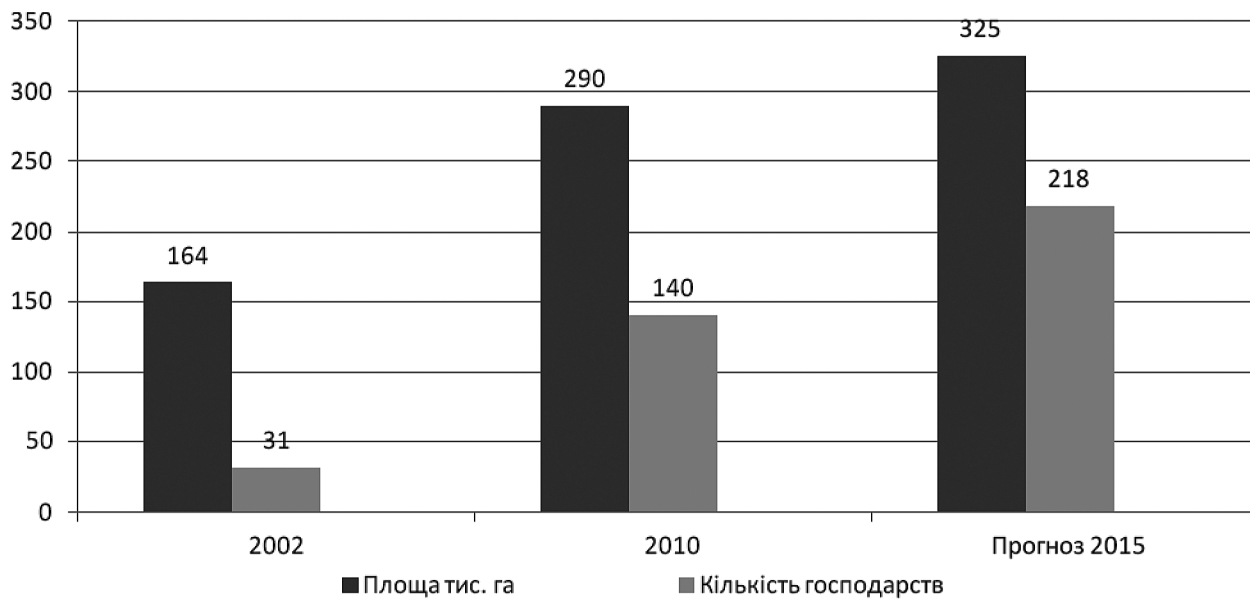

Рис. 2. Прогнозні показники розвитку органічного виробництва в Україні

ного прогнозу свідчать, що кількість органічних господарств зростає. До них приєдналися також невеликі особисті селянські та фермерські господарства, що зумовило зменшення середнього розміру господарства 2011 р. до 1,5 тис. га.

Галузь органічного сільськогосподарського виробництва неспинно розвивається у всіх напрямках. За останні 5 років значно зріс асортимент органічних видів продукції в магазинах. Раніше кожен вид продукції представляв один виробник, який не відчував конкуренції в умовах ринкових відносин. Нині кількість товаровиробників значно зростає. Якщо у 2006 р. органічний товаровиробник боровся за просування

свого товару на ринок, то починаючи з 2011 р. він все більшою мірою працює над асортиментом продукції. Ведеться боротьба за покупця. Активізувалася робота маркетингових служб, які раніше лише доносили до споживачів інформацію про органічні продукти харчування та їх корисність. У 2011 р. асортимент органічних товарів становив 309 одиниць, що у 7 разів більше показника 2006 р. Поки що на місцевому ринку розміщено 94 одиниці органічних товарів, або 30,4 % від асортименту. Проте в порівнянні з 2006 р. цей показник збільшився у 8,5 раза. Експорт за цей час зріс у 5,8 раза і становив 215 найменувань органічних продуктів або 69,6 % їх загальної кількості (рис. 3).

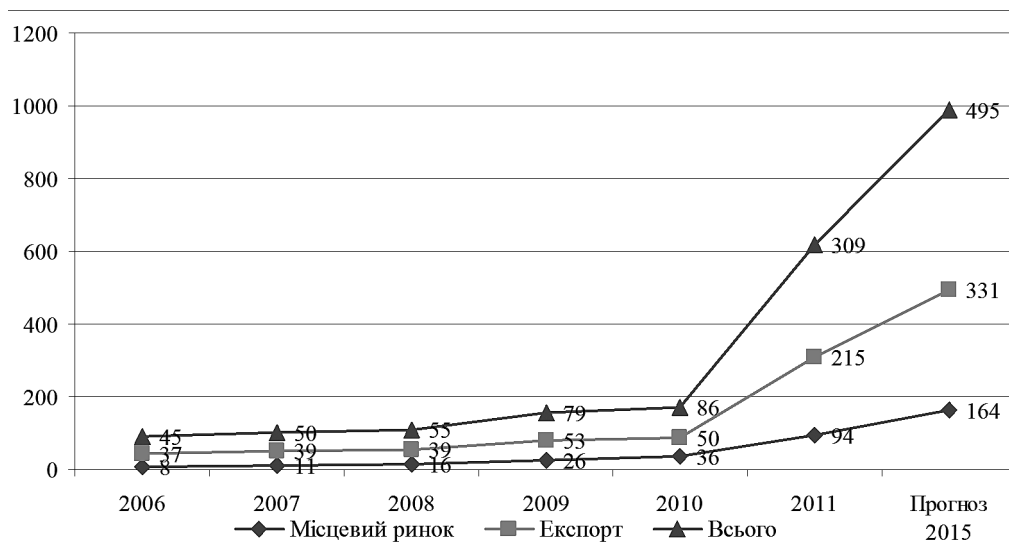

Рис. 3. Асортимент органічної продукції в Україні*

*Тут і далі розробка автора за даними Organic-world та «Полтава-органік», 2012 р. [1;2].

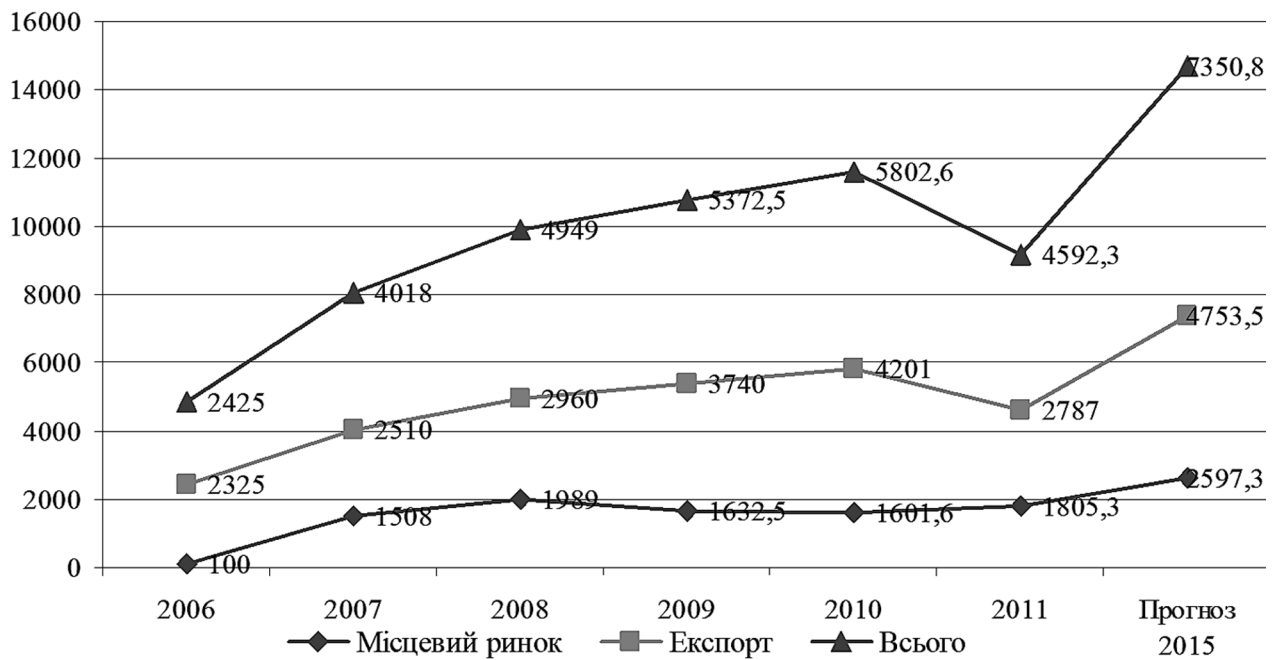

Рис. 4. Обсяг реалізації органічної продукції в Україні, т

На основі розробленого нами прогнозу і проведених розрахунків, у 2015 р. асортимент органічних товарів зросте на 60,2 % і становитиме 495 найменувань продукції, в т. ч. на місцевому ринку – на 74,5 %, і досягне 164 од., експорт збільшиться на 54 %, до 331 найменування продукції.

У 2011 р. загальний обсяг реалізованої органічної продукції в Україні склав 4592,3 т, що на 2167,3 т більше, ніж у 2006 р. На місцевому ринку було реалізовано 39,3 %, а на експорт відправлено 60,7 % продукції (рис. 4).

За дослідженнями FiBL (Дослідний інститут органічного сільського господарства), в Україні сертифіковано 16 видів органічних продуктів, а саме: крупи зернобобових і зернових культур, овочі, олійні, дині, кавуни, гарбузи, фрукти, ягоди, виноград, олійні культури, молоко, м'ясо, гриби, горіхи, мед. До сертифікованих продуктів переробки належать: зерно, пластівці, джеми, си-

ропи, соки, масла, борошно і консервовані овочі та фрукти.

На основі проведеного опитування в різних регіонах України визначено середнього споживача органічної продукції. Його віковий розмах варіації коливається від 25 до 50 років, 60 % покупців становлять жінки. Органічна продукція дуже дорога, тому 70 % споживачів мають середній і вище середнього дохід. Основним лейтмотивом споживання органічної продукції вважається здоровий спосіб харчування. У великих містах люди більшою мірою обізнані з цією продукцією (67 %), орієнтуються у понятті «органічне сільськогосподарське виробництво», розуміють доцільність споживання цих продуктів харчування. У маленьких містах і селах люди з недовірою ставляться до органічної продукції. Лише 17 % (в основному молодь) знають, що це таке.

Якщо у великих містах майже в кожному супермаркеті є полиця з органічними продуктами харчування

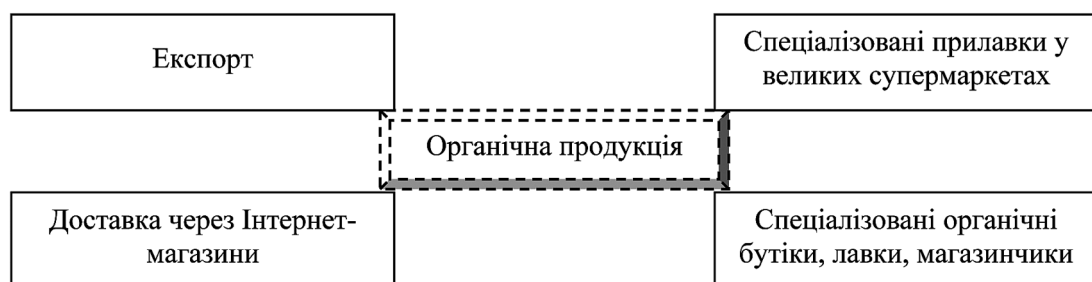

Рис. 5. Канали збуту органічної продукції в Україні

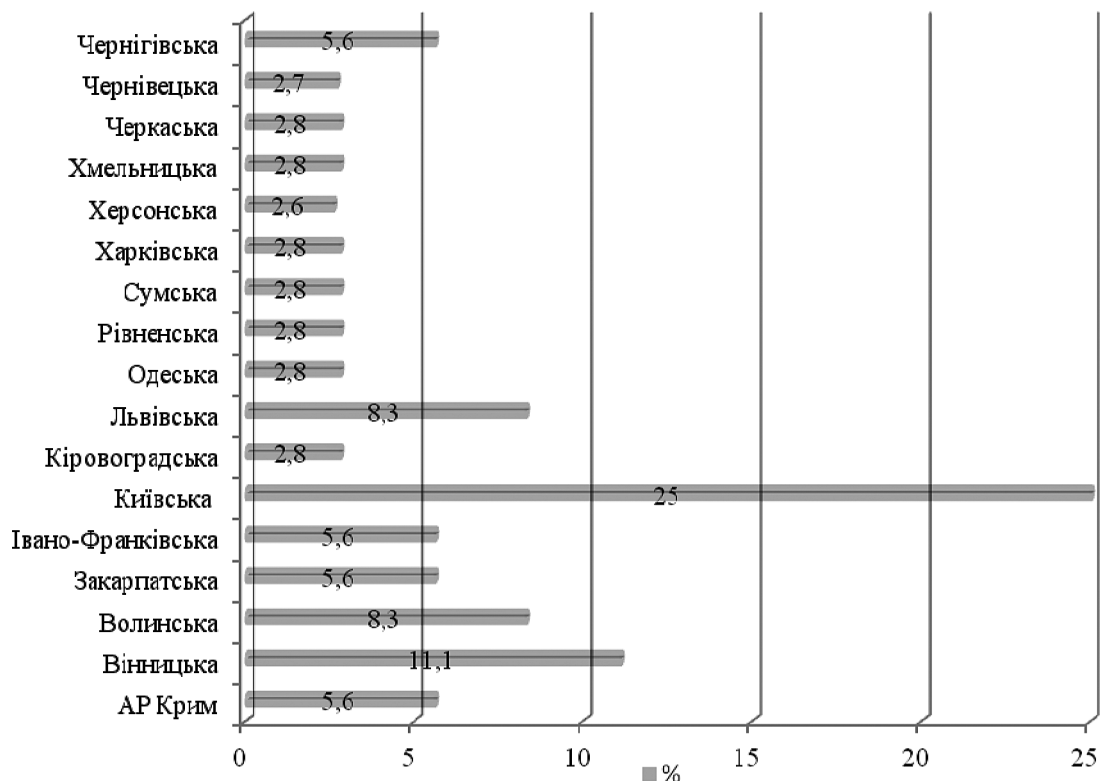

Рис. 6. Розміщення органічних підприємств з переробки продуктів харчування в регіонах України, %

(не враховуючи спеціалізованих магазинів), то в магазинах маленьких міст можна побачити лише декілька товарів разом зі звичайними продуктами вперемішку. Серед загальної кількості опитаних 45 % споживачів органічної продукції проживають у Києві, 31 % – в містах з мільйонним населенням, 14 % – в обласних центрах, решта – в малих населених пунктах.

В Україні існує чотири шляхи збуту органічної продукції (рис. 5).

Для розвитку ринку органічної продукції в Україні необхідно: розвивати сільськогосподарську кооперацію; створювати спеціалізовані місця для цієї продукції на гуртових ринках; сприяти розвитку експорту органічної продукції; організовувати спеціалізовані ярмарки та виставки.

Найбільше органічних підприємств з переробки продуктів харчування зосереджено в Київській (25 %), Вінницькій (11,1 %), Львівській (8,3 %) та Волинській (8,3 %) областях. Значно менша їх кількість, або взагалі немає, у Житомирській, Полтавській, Тернопільській, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Донецькій та Луганській областях (рис. 6).

Потенціал для розвитку органічного сектора в Україні величезний. Це 8 млн га екологічно чистих

земель; низький рівень використання пестицидів та хімічних добрив; забезпеченість аграрної сфери економіки робочою силою; міцні традиції ведення сільськогосподарського виробництва у злагоді з природою; експортна привабливість органічної продукції для країн ЄС.

Висновки. Ринок органічних продуктів в Україні невинно розвивається й розширює інформаційний простір для обізнаності споживачів про корисні властивості цих продуктів харчування. Водночас активно здійснюється формування світового ринку органічної продукції й для того, щоб наша держава зайняла на ньому достойне місце, вона має підтримати вітчизняних товаровиробників дотаціями, забезпечити нормативно-правовими і законодавчими актами, максимально сприяти розвитку цієї сфери.

Використані джерела

1. Органічний світ — Глобальна статистика органічного виробництва та новини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.organic-world.net.
2. Центр органічного землеробства «Полтава-органік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.poltava-organic.com.
3. Willer H. and Kilcher L. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2012. IFOAM, Bonn.